

Sidas synpunkter på regeringens forskningspolitik

Som svar på regeringens inbjudan att inkomma med synpunkter på regeringens forskningspolitik, daterad 2019-06-24, vill Sida härmed lämna följande förslag för att stärka svensk forskning ur ett utvecklingsperspektiv.

- En utgångspunkt för svensk forskningspolitik bör vara att svensk forskning är en del av det globala forskningssystemet vars syfte är att lösa gemensamma globala utmaningar.
- Forskningssamarbeten mellan forskare i Sverige och i låginkomst- och lägre medelinkomstländer är inte enbart en fråga för utvecklingssamarbetet utan är viktiga också för att stärka svensk forskning.
- Sverige bör ta vara på de relationer som forskningssamarbetet byggt upp i länder där utvecklingssamarbetet fasats ut, så kallade "bryggan-länder". Det kan behövas särskilda stöd för att uppmuntra forskningssamarbeten mellan Sverige och dessa länder.
- För att skapa förutsättningar för jämbördiga forskningsrelationer bör svenska forskningsfinansiärer ha möjlighet att finansiera forskare i andra länder och särskilt forskare från låg- och lägre medelinkomstländer.
- Svenska forskningsfinansiärer, inklusive Sida, bör ges i uppdrag att utreda hur nuvarande system kan bli mer adekvat för att Sverige ska bli en stark aktör i en global forskningskontext.

Bakgrund

Den globala utvecklingen innebär stora gemensamma utmaningar. Den av FNs generalförsamling antagna Agenda 2030 formulerar målsättningar som rör utvecklingen i världens *alla* länder. Den globala uppvärmningen har i hög grad orsakats av rika länder men utgör ett allvarligt hot mot utveckling och välfärd i fattiga länder som inte har resurser att anpassa sig. Hotande epidemier och tilltagande antibiotikaresistens är globala hälsohot som hänger samman med svagheter i fattiga länders hälsosystem, men är också kopplade till många andra faktorer som till exempel hur jordbruk bedrivs eller till miljöfrågor. Krig och konflikter bottnar ofta i fattigdom och förtryck; konsekvenserna, förutom mänskligt lidande, är samhällen som faller sönder och människor på flykt, med stora påfrestningar också i välfungerande länder. Fattiga länders kapitalbehov binder ihop internationella finansmarknader och internationellt näringsliv, med ökade behov av internationell reglering och gemensamma förhållningssätt.

Agenda 2030 knyter an till Sveriges Politik för Global Utveckling (PGU), en politik för gemensamt ansvarstagande för en rättvis och hållbar utveckling. PGU, som lades fast av den svenska riksdagen 2003 och som fortfarande gäller, betonar samstämmighet i alla politiska

beslut och ageranden med konsekvenser för fattiga människor i utvecklingsländer. Arbetet med PGU och Agenda 2030 involverar alla politikområden och främjas av en bred förankring i det svenska samhället.

Svensk forskning för att möta globala utmaningar

Målsättningen för svensk forskningspolitik är att Sverige ska vara en framstående kunskapsnation. Denna ambition stämmer väl överens med behovet att kunna hantera de globala utmaningarna, där kunskap och innovationsförmåga är centrala verktyg. Hållbarhetsmålen omfattar många olika områden och aspekter, till exempel frågor om klimat, biodiversitet, antimikrobiell resistens, korruption och demokratiunderskott. De frågor som berörs kräver en internationell mobilisering av kunskap.

Sverige har en stark forskningstradition med internationellt framstående forskning av relevans för många av de globala utmaningarna. Utredningen om ökad internationalisering av universitet och högskolor har i sitt delbetänkande, ”En strategisk agenda för internationalisering” (SOU 2018:3), formulerat argument för att ytterligare stärka svensk forsknings internationalisering och därmed svensk konkurrenskraft generellt. Utredningens övergripande idé är att en ökad internationalisering av högskolan stärker kvaliteten i högskoleväsendet och därmed bidrar till en hållbar utveckling i Sverige och globalt.

Forskning av relevans för låginkomstländer som finansieras inom utvecklingssamarbetet bidrar till internationaliseringen av den svenska högskolan. Utvecklingsforskningen, eller ”forskningssamarbete och forskning inom utvecklingssamarbetet” styrs av en särskild strategi. Den inbegriper fyra målområden: uppbyggnad av forskningskapacitet främst i låginkomstländer och regioner, stöd till forskning av relevans för låginkomstländer, innovationsforskning och svensk forskning som bidrar till fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling.¹ Det är viktigt, som påpekats av internationaliseringsutredningen, att det finns en samsyn mellan den svenska forskningspolitiken och hur forskning stöds inom utvecklingssamarbetet. Sida och Vetenskapsrådet håller för närvarande på att se över vilka rekommendationer man vill föra fram inför en ny strategi för forskningssamarbete inom utvecklingssamarbetet, där den nuvarande sträcker sig till och med 2021.

Den grundläggande idén med det svenska forskningssamarbetet är att även resurssvaga länder behöver forskning och kapacitet att ta till sig och bidra till denna forskning. Forskningskapaciteten säkras kvaliteten i den högre utbildningen med återverkningar på ländernas hela utbildningssystem och därmed samhällets kapacitet att hantera sin utveckling (allt från välutbildade lärare och ingenjörer, till analytisk kapacitet hos individer i förvaltning och på andra platser i samhället). Den analytiska förmågan som stärks av forskarutbildning och forskning främjar också ett samhälles förmåga till kritiskt tänkande och till innovation.

Forskningssamarbetet använder det svenska forskningssystemet för att bygga forskningskapacitet i låginkomstländer: doktorander knyts till svenska lärosäten och tillbringar delar

---

¹ Strategi för forskningssamarbete och forskning inom utvecklingssamarbetet 2015 – 2021; Regeringsbeslut 2014-12-18; UF2014/80398/UD/USTYR

av sin forskarutbildning i Sverige, vilket också berikar de svenska forskningsmiljöerna. Doktoranderna har samtidigt kvar en stark koppling till sina hemmauniversitet och har därmed möjlighet att återvända dit efter avslutad forskarutbildning. I dessa samarbeten involveras forskare vid svenska lärosäten som handledare och i gemensamma forskningsprojekt i samarbetsländerna och detta leder ofta till mer långsiktiga forskningssamarbeten.

Inom den del av forskningssamarbetet som explicit går till svensk forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling i låginkomstländer (Vetenskapsrådets anslag från utvecklingssamarbetet) görs forskningen ofta i samarbete med forskare i låginkomstländer. Forskningen är ofta av högre kvalitet och blir bättre förankrad om problemen identifieras och studeras av forskare i de länder och de sammanhang som berörs.

Under senare år har Vetenskapsrådet, Formas, Sida och i andra omgången Forte genomfört två gemensamma utlysningar på temat hållbarhet och resiliens, där de olika myndigheternas specifika kompetens och inriktning säkerställt att utlysningarna fått relevant tematiskt fokus och nått ut brett i det svenska forskarsamhället. VR har bidragit med sin tekniska kompetens för att genomföra utlysningarna, men också med medel från utvecklingsforskningsanslaget. Sidas medel har möjliggjort en relativt jämbördig medverkan av forskare från låginkomstländer, medan Formas och Fortes medverkan har inneburit att ordinarie forskningsmedel, alltså inte medel från anslaget från utvecklingssamarbetet, lagts till utlysningen. Det senare reflekterar att utlysningen inte primärt eller enbart är relevant för att främja forskning relevant för låginkomstländer, utan av gemensamt intresse för Sverige och andra länder. För närvarande utreds en gemensam utlysning mellan Vinnova och Sida inom innovationsområdet där idén vilar på liknande premisser.

Sidas bidrag till forskningspropositionen

En grundfråga för forskningspolitiken i en internationell kontext är om svenska forskningsmedel enbart ska stödja svensk forskning eller kunna användas också till annan forskning som löser globala problem. Ur Sidas perspektiv är det självklart att forskningens övergripande syfte är att lösa globala problem. Svensk forskning kan bidra till global forskning och inte minst forskning av relevans för utveckling i Sidas samarbetsländer.

Svensk forskning är involverad i många internationella samarbeten. Samarbeten med låginkomst- och lägre medelinkomstländer är begränsade utanför utvecklingssamarbetet men viktiga för att stärka svenska forskningsfält där vi inte har all kunskap i Sverige, liksom för att ge forskning legitimitet i dessa länder. Till detta kan läggas att det också finns ett stort behov av samarbeten eftersom forskare i samarbetsländerna har större möjlighet att identifiera relevanta problem och utprova lösningar. Det finns vidare ett ”innovationsmellanrum” på så sätt att tillämpningar av forskning inte enbart kan tänkas fram i Sverige, genom forskning vid svenska lärosäten, utan kräver internationella samarbeten, inte minst samarbeten med forskare i fattiga länder.

En annan fråga är vilka länder som berörs. Inom det forskningssamarbete som finansieras av utvecklingssamarbetet ska forskningsstödet primärt fokusera på låginkomstländer. Det pågår en diskussion om denna avgränsning som alltså utesluter forskningssamarbeten med

och om de länder som inkomstmässigt ligger precis ovanför denna kategori: lägre medelinkomstländer.

Det finns också ett värde, både för Sverige och för samarbetsländerna, att vårda de relationer som forskningssamarbetet byggt upp i länder där forskningssamarbetet fasats ut, så kallade "bryggan-länder". Det finns exempel på att Sverige inte har tagit vara på dessa relationer, till exempel i Vietnam, och det finns exempel på hur formerna för ett fortsatt samarbete diskuteras intensivt, just nu bland annat i samband med att Sida inom ett par år fasar ut sitt ordinarie bilaterala forskningssamarbete med Uganda. Kännetecknande för forskningen i dessa "bryggan-länder" är att den ännu inte har samma förmåga att konkurrera om internationella forskningsmedel och knyta internationella forskningskontakter jämfört med mer mogna forskningsnationer, men att det finns en stor potential att nå ett sådant stadium. I Sverige finns en vit fläck på finansieringskartan: ingen svensk aktör finansierar forskning i och för dessa bryggan-länder. Det kan därför behövas särskilda stöd för att uppmuntra forskningssamarbeten mellan Sverige och dessa länder, i syfte att bevara goda relationer och fortsätta utveckla forskning och kapacitetsuppbyggnad (av forskning och utbildning) både i dessa länder och i Sverige. Detta är en fråga inte bara för utvecklingssamarbetets forskningsstöd, utan för den svenska forskningspolitiken generellt.

Med utgångspunkt i att svensk forskning stärks av internationella samarbeten, är det vidare Sidas uppfattning att svenska forskningsfinansiärer bör ha möjlighet att finansiera forskare i andra länder och särskilt forskare från låg- och lägre medelinkomstländer. Sida har goda erfarenheter av att delta i internationella utlysningar och medfinansiera deltagande av forskare från dessa länder. Några ämnesområden som kan vara relevanta för internationella utlysningar är jämlik hälsa, energiförsörjning, arbetsliv, vatten, klimat, hållbart samhällsbyggande, utmaningsdriven innovation, samt antibiotikaresistens.

Slutligen är det Sidas uppfattning att svenska forskningsfinansiärer, inklusive Sida, i forskningspropositionen bör få ett uppdrag att utreda hur nuvarande system kan bli mer adekvat för att Sverige ska bli en stark aktör i en global forskningskontext.

För Sida

AnnaMaria Oltorp

Enhetschef, Enheten för forskningssamarbete (FORSK) vid Avdelningen för partnerskap och innovation (PARTNER)